

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น

จัดทำโดย ดร.สุมาลี อุทัยเฉลิม
รหัส ๖๔๐๙๔๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น

ดร.สุมาลี อุทัยเฉลิม^๑

บทคัดย่อ

ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ นโยบายภาครัฐที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองด้วยการเข้าถึงระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่รัฐจัดบริการให้ ด้วยการปรับเปลี่ยนโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นสถานที่พัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน หรือที่รู้จักกันในชื่อ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยให้การดูแลและขับเคลื่อนการดำเนินงานของโรงเรียนดังกล่าวตามอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ บทความนี้เป็นการรวบรวมแนวคิดและข้อมูลเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจและกิจการผู้สูงอายุที่ภาครัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้บริการ รวมถึงการมีส่วนร่วมในรูปแบบการรวมกลุ่มผ่านการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกซึ่งความเป็นประชาธิปไตยในอีกลักษณะหนึ่ง โดยอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ กว่าจะมาเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ พร้อมกับนำตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบที่ประสบความสำเร็จนำมากล่าวถึงเพื่อให้ทราบวิธีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุให้ยั่งยืนต่อเนื่อง

คำสำคัญ การส่งเสริมประชาธิปไตย
การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย

บทนำ

๑. ที่มาและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

๑.๑ ก้าวอย่างของประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ^๒

สืบเนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรทั่วโลกที่มีแนวโน้มลดลง บวกกับการที่ประชากรบนโลกมีอายุยืนยาวขึ้น เพราะการรักษาพยาบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งประชากรจำนวนไม่น้อยที่เกิดในยุค Baby Boomers หรือในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้เข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นปัจจัยที่ทำให้หลายประเทศในโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมที่สำคัญ นั่นคือ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ ฝรั่งเศส สวีเดน และญี่ปุ่น

ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละสามต่อปี โดยในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ คาดว่าจะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึง

^๑ ดร.สุมาลี อุทัยเฉลิม อาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นักศึกษาลัทธิสุตฺตนิคฺคธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙ วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

^๒ กรมสุขภาพจิต. ก้าวอย่างของประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ.

ที่มา <<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>>.

ประมาณ ๑.๔ พันล้านคนและจะเพิ่มขึ้นถึง ๒ พันล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก โดยคาดว่าสัดส่วนผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปในทวีปเอเชียจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลกและถือเป็นประเทศแรกๆ ของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (Super-aged Society)

สำหรับประเทศไทยนั้น จำนวนผู้สูงอายุมีตัวเลขเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศซึ่งถือว่ามียอัตรการเติบโตเป็นอันดับ ๓ ในทวีปเอเชีย รองมาจากประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยได้เข้าใกล้สังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ขณะที่ตัวเลขของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่าประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น ๖๖.๕ ล้านคน เฉพาะผู้สูงอายุมีมากถึง ๑๑.๑ ล้านคนหรือคิดเป็น ๑๖.๗๓%

ส่วนข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า ในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปจำนวนมากว่า ๑๒ ล้านคน หรือราว ๑๘% ของจำนวนประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มเป็น ๒๐% ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งให้เห็นว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว และกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า นอกจากนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ คาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ และในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ จะมีสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ ๒๖.๙ ของประชากรทั้งประเทศ

ในส่วนของรัฐบาลไทย ตามที่ได้กำหนดให้สังคมสูงวัยเป็นวาระแห่งชาติ และได้สานต่อแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๕) เตรียมพร้อมสังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งจากการประเมินผลแผนปฏิบัติการ ยังพบการดำเนินงานบางด้านที่ต้องปรับปรุง เช่น การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ และการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้น คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จึงได้ปรับแผนปฏิบัติการ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับ ประเด็นหลัก ได้แก่

๑. การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ คนวัยทำงานมีความเข้าใจถึงการเตรียมตัวด้านต่างๆ เช่น รายได้ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย

๒. สังคมมีทักษะเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ ไม่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระต่อสังคม

๓. การจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อให้รู้สึกว่ามีคุณค่า โดยตั้งเป้าไว้ในปี ๒๕๖๔ ให้ผู้สูงอายุจำนวน ๑.๙๕ แสนคนมีงานทำ

๔. กลุ่มผู้สูงอายุที่ครอบครัวยากจน จะเน้นให้ลูกหลานกลับมาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น

๕. การปรับเปลี่ยนโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นสถานที่พัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน

๖. การส่งเสริมการออมทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบ เพื่อมีเงินไว้ใช้ในวัยเกษียณ และ

๗. การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตหรือฝึกอบรมบุคลากรด้านผู้สูงอายุในระดับวิชาชีพอย่างเพียงพอและมีมาตรฐาน

ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความตื่นตัวในเรื่องนี้ของประเทศไทย คือ การจัดงานอินเตอร์แคร์ เอเชีย ๒๐๒๐ (InterCare Asia 2020) ซึ่งเป็นงานแสดงสินค้าและนวัตกรรมเพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่สำหรับผู้สูงวัยครบวงจร ระหว่างวันที่ ๑๕-๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓ ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค (BITEC) ถือเป็น การเตรียมความพร้อมให้ทุกภาคส่วนสามารถรับมือกับสังคมผู้สูงอายุได้ในอนาคต ทั้งการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และพัฒนาองค์ความรู้ บริการประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยได้บูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน กำหนดแนวทาง และเป้าหมาย เพื่อสร้างความตระหนักในกลุ่มวัยทำงานถึงความสำคัญของการเตรียมตนเองสู่การเป็นผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเอง ดำรง

ชีวิตประจำวัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสร้างทัศนคติของคนในสังคมให้มองผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ ถือเป็น การเตรียมความพร้อมให้ทุกภาคส่วนสามารถรับมือกับสังคมผู้สูงอายุได้ในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่จะยกระดับให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และนวัตกรรมผู้สูงอายุของอาเซียน โดยได้ริเริ่มผลักดันให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกันก่อตั้ง ASEAN Centre for Active Ageing and Innovation (ACAI) ขึ้น ซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาองค์ความรู้ สนับสนุนงานวิจัย ส่งเสริมนวัตกรรม และสร้างฐานข้อมูลด้านการแพทย์ของอาเซียน ที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และเป็นแนวทางที่จะพัฒนาร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก

จากสถานการณ์ของประเทศไทยที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนเรื่องเกี่ยวกับสังคมผู้สูงวัยนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของคนสูงวัยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของคนทุกวัย ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้ประเทศไทยมีความพร้อมกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

๑.๒ นโยบายรัฐในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยได้ให้ความสนใจในเรื่องของผู้สูงอายุนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา โดยเริ่มนำนโยบายผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และได้มีการพัฒนาการรูปแบบการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๑ ต่อเนื่องด้วยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งถือเป็นหลักนิติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้แก่ประชาชนผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากกฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย^๓ เช่น การบริการทางการแพทย์ การบริการทางการศึกษา การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

การมีกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อีกทั้งต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘๑ กำหนดให้รัฐจะต้องให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ก็เสมือนเป็นการยืนยันในหลักการกระจายอำนาจที่คำนึงถึงความสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจนมากขึ้น

สำหรับภารกิจหรือบริการที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินการให้กับประชาชนในพื้นที่ นั่นก็คือ การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ประกาศใช้แล้ว สิทธิของผู้สูงอายุที่ต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ได้กลายเป็นภารกิจที่รัฐโอนมาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลโดยตรง เพียงแต่รัฐยังคงทำหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินการ ในขณะที่ภารกิจอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ นั้น ก็เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอันที่จะให้บริการตามนโยบายภาครัฐโดยดำเนินการตามกำลังความสามารถของหน่วยงานและศักยภาพทางการคลังที่ท้องถิ่นนั้นมีอยู่

^๓ โปรตดูสิทธิของผู้สูงอายุ ในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖

แต่อย่างไรก็ดี เครื่องมือสำคัญที่ใช้ขับเคลื่อนนโยบายรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ทุกส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในระดับองค์กร ก็คือ “แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ” ซึ่งปัจจุบันแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่ประเทศไทยใช้อยู่ คือ “แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒”^๔ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์สำคัญ จำนวน ๕ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ มาตรการ ได้แก่

- (๑) มาตรการหลักประกันด้านรายได้ เพื่อวัยสูงอายุ
- (๒) มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ
- (๓) มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของ ผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๖ มาตรการ ได้แก่

- (๑) มาตรการส่งเสริมสุขภาพป้องกันการเจ็บป่วย และดูแล ตนเองเบื้องต้น
- (๒) มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ
- (๓) มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ
- (๔) มาตรการสนับสนุน ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ
- (๕) มาตรการส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ และ
- (๖) มาตรการส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๔ มาตรการ ได้แก่

- (๑) มาตรการคุ้มครองด้านรายได้
- (๒) มาตรการหลักประกันด้านสุขภาพ
- (๓) มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง และ
- (๔) มาตรการระบบบริการ และเครือข่ายการเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้าน ผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๒ มาตรการ ได้แก่

- (๑) มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และ
- (๒) มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย ๓ มาตรการ ได้แก่

^๔ กรมกิจการผู้สูงอายุ. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒. ที่มา <<http://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766>>.

(๑) มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ สำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

(๒) มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง และ

(๓) มาตรการพัฒนาระบบข้อมูล ทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้องและทันสมัย โดยมีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญด้านผู้สูงอายุที่ง่ายต่อการ เข้าถึงและสืบค้น

๑.๓ ความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

สภาพครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากที่มีคนหลายรุ่น อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพัง ขาดผู้ดูแล และอาจเกิดความรู้สึกว่าชีวิตไร้ความหมาย สถานการณ์ของผู้สูงอายุไทยจึงน่าวิตก การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรดำเนินการควบคู่กับมาตรการอื่น ๆ ของรัฐเพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพ และพลังของผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและมีความสุข

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ในช่วงสุดท้ายของชีวิตในการเรียนรู้ตลอดเวลา ยกตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ร่วมกับคนในวัยอื่น เพราะเรามักเข้าใจว่า ผู้สูงอายุนั้นผ่านประสบการณ์มามากและอยู่ในฐานะผู้สอน ผู้ถ่ายทอดประสบการณ์มากกว่าผู้บุคคลทั่วไป สิ่งที่เราเรียนรู้จากผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัย เหล่านั้น คือ เรื่องราวความรู้และประสบการณ์ในอดีตที่เป็นรากเหง้าพื้นฐานของปัจจุบัน

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมักจะมีคุณภาพภูมิปัญญาที่บออดีตและยินดีถ่ายทอดได้อย่างเต็มสามารถ ในอีกแง่มุมหนึ่งที่เป็นโลกของปัจจุบันเป็นโลกที่มีสิ่งแวดล้อม สภาพสังคมเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลงไปมาก มีความแตกต่างไปจากความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุต้องดำรงชีวิตในท่ามกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงแปลกใหม่แตกต่างจากประสบการณ์เดิม จำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้อะไรอีกมากมาย ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่ต้องดูแลสุขภาพตนเองรู้จักป้องกันโรค รู้จักการกินและการอยู่ รู้จักการออกกำลังกายที่เหมาะสม

ทุกครอบครัวเชื่อว่า ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะมีสุขภาพจิตที่ดี เพื่อที่ใช้ชีวิตในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงไปได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่น และไม่หงุดหงิดหรือเครียดอยู่ตลอดเวลา เหมือนที่สังคมชอบมองคนสูงอายุเป็น “มนุษย์ป่า มนุษย์ลุง” เพราะสภาพทางสังคมเปลี่ยนไปผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพที่สูญเสีย เสื่อมโทรมไปทั้งกายและใจตลอดจนต้องเรียนรู้ที่จะใช้บริการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น โรงพยาบาล หน่วยงานราชการ การเดินทางและการบริการอื่นๆ แม้จะเป็นการใช้บริการของสถานที่ที่จำเป็น เหตุเพราะสภาพร่างกาย และจิตใจที่เปลี่ยนไปตามอายุนั้น ต้องเรียนรู้ที่จะใช้บริการเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น บำเหน็จ บำนาญ พิษณุกรรม ตลอดจนการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ เพราะอย่างน้อยยังมีสิทธิในฐานะประชาชนที่ต้องใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต

และด้วยสภาพการเมืองเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่จะต้องมีอาชีพต่อไป อีกนาน แม้ว่าจะเกษียณอายุจากงานที่เคยทำแล้วก็ตาม แต่หลายคนก็ยังมียังงานทำต่อไปเรื่อยๆ แต่งานหนักที่ไม่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเองก็ต้องเรียนรู้ที่จะประกอบอาชีพตราบไต่ที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากรายได้ก็

ถือเป็นสิ่งที่จำเป็น ยิ่งถ้าต้องอยู่อย่างลำพังและการมีรายได้พอจุนเจือทำให้ชีวิตพอเพียงอยู่ได้ไม่เดือดร้อน และต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ที่ต่างวัยต่างทัศนคติ แต่เท่าเทียมกันบนพื้นฐานประชาธิปไตย และบางทีต้องเรียนรู้ที่จะอยู่คนเดียวและในที่สุดผู้สูงอายุก็ต้องเรียนรู้ที่จะตายไปอย่างสงบด้วยใจที่งดงามไม่เป็นทุกข์

ผู้เขียนในฐานะผู้สูงอายุคนหนึ่งก็เข้าใจถึงความรู้สึกในช่วงเวลานี้ เฉกเช่นผู้สูงอายุทั่วไป ดังนั้น จึงเห็นว่าการศึกษาลดชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ถือเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์อย่างยิ่งที่ภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้สูงอายุที่อยู่ในท้องถิ่นชนบททางไกลหรือผู้สูงอายุที่ห่างหายจากการศึกษาเล่าเรียนในระบบมานาน ควรได้มีโอกาสกลับไปเรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ในบั้นปลายของชีวิตและมีช่วงเวลาที่จะได้มีส่วนร่วมร่วมกับคนในรุ่นราวคราวเดียวกันในสถานที่ที่รัฐจัดให้บริการ ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผ่าน “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ดังที่จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

๒. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ^๔

๒.๑ โรงเรียนผู้สูงอายุคืออะไร

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิต ที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสาน ภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น

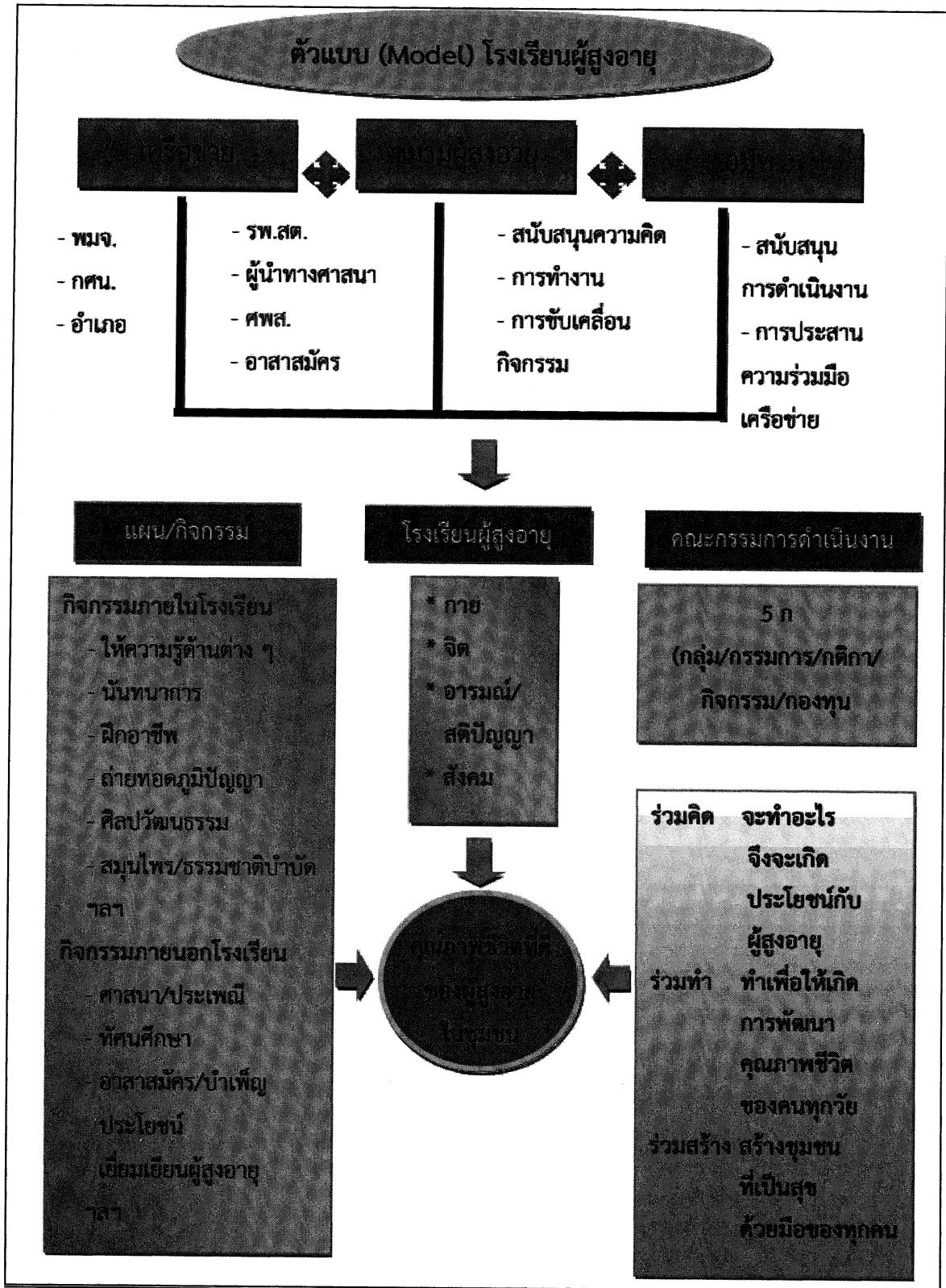
โรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการ ของผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ ๑ วัน

โรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่า และมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบันเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่ม ในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน” การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เกี่ยวกับมาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้

^๔ กรมกิจการผู้สูงอายุ. คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. ที่มา <<http://www.dop.go.th/th/know/5/197>>.

คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ และมาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

๒.๒ ตัวแบบการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓ เป้าประสงค์และประโยชน์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เป้าประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
๒. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
๓. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๔. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
๕. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
๖. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. ด้านสุขภาพ ช่วยไหลคลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระทบกระเฒง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืนรู้สึก ภาคภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง
๒. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่มรุ่นเก่าและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย
๓. ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะด้านอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ช่วยเหลือตนเองต่อไป
๔. ด้านสภาพแวดล้อม มีสถานที่ในการทำกิจกรรมและมีการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไปเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เขารวมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

๒.๔ ขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ

ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่สำคัญของคนในท้องถิ่นเอง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกถึงกระบวนการประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมตัดสินใจ ขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ ๑	ประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่
ขั้นตอนที่ ๒	คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
ขั้นตอนที่ ๓	จัดทำแผนขั้นตอนในการดำเนินงาน
ขั้นตอนที่ ๔	จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ
ขั้นตอนที่ ๕	ขับเคลื่อนการดำเนินงาน
ขั้นตอนที่ ๖	ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๕ โครงสร้างและการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑) **ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ** เนื่องจาก การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์ ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดการสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ การดำเนินงานของโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นใบเบิกให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้าง ความนาเชื่อถือในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานที่มีประสิทธิภาพเกิดความร่วมมือ อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างบุคคลที่ควรเชิญมาเป็นที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจมีทั้งฝ่ายสงฆ์ และฝ่าย ฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ หรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

๒) **ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ** องค์ประกอบนี้ เป็นส่วน สำคัญมากและถือเป้น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็น ครูใหญ่ หรือประธาน หรือ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำที่เป็น ผู้ริเริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน นับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและ สร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

๓) **คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน** ถือเป้นอีกหนึ่งเงื่อนไขความสำเร็จ เพราะ เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วม ขับเคลื่อนการดำเนินงานขึ้นอยู่กับกาแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ๆ ตามความ เหมาะสมและความสนใจในกิจกรรม

๔) **ทีมวิทยากรจิตอาสา** เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป้นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอ ความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสา จากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น กศน. ศูนย์พัฒนา ฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร รพ.สต. โรงพยาบาล สำนักงาน การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

๒.๖ หลัก ๕ ก. ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑) **กลุ่ม** ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป้นกลุ่มแกนนำคณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุซึ่งเป้นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้ อาจมีกลยุทธ์ ในการสร้าง ความเป้นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุ หรือ การทยอยออกจากกลุ่ม เดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป้นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์ โรงเรียนผู้สูงอายุ มีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒) **กรรมการ** ถือเป้นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม ใหญ่การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การ บริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

๓) **กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน** ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียน ผู้สูงอายุ เหมือนเป้นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป้นแนวทางที่ทำให้การ ดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แมวเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคง มีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็น และพัฒนาต่อยอดได้

๔) **กิจกรรม** ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาทางาย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ

กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน หรือการรวมกลุ่มออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

๕) กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นอย่างมั่นคงจำเป็นต้อง เรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเองจากการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่างๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

๒.๗ กรอบหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๓ กลุ่มวิชา คือ

กลุ่มที่ ๑ วิชาชีวิต (ร้อยละ ๕๐) ประกอบด้วย

หมวดวิชาสังคม จำนวน ๒ วิชา ได้แก่

- การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (๒ ชั่วโมง)
- การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน (๒ ชั่วโมง)

หมวดวิชาชีวิตและสุขภาพ จำนวน ๓ วิชา ได้แก่

- สุขภาพกาย (๓ อ) ประกอบด้วย
 - อ.ที่ ๑ อาหารและโภชนาการ (๒ ชั่วโมง)
 - อ.ที่ ๒ การออกกำลังกายด้วยตนเอง (๓ ชั่วโมง)
 - อ.ที่ ๓ อารมณ์ (๑ ชั่วโมง)
- การดูแลสุขภาพช่องปาก (๑ ชั่วโมง)
- สุขภาพใจผู้สูงวัยอย่าให้เครียด (๒ ชั่วโมง)

หมวดวิชาสภาพแวดล้อม จำนวน ๑ วิชา ได้แก่

- การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่พักอาศัยในวัยผู้สูงอายุ (๒ ชั่วโมง)

หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จำนวน ๓ วิชา ได้แก่

- การนำหลักศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน (๒ ชั่วโมง)
- การทำสมาธิวิปัสสนา (๓ ชั่วโมง)
- การถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ (๔ ชั่วโมง)

กิจกรรมนันทนาการ (เลือกเสรี)

- กิจกรรมเข้าจังหวะ (๓ ชั่วโมง)
- ดนตรี/ร้องเพลง (๓ ชั่วโมง)
- การออกกำลังกาย (๒ ชั่วโมง)
- การนวดแผนไทย/ธรรมชาติบำบัด (๓ ชั่วโมง)

กลุ่มที่ ๒ วิชาวิชาชีพ (ร้อยละ ๓๐) ประกอบด้วย

หมวดวิชาเศรษฐกิจ จำนวน ๔ วิชา ได้แก่

- การฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย (๔ ชั่วโมง)
- การจัดทำบัญชีครัวเรือน (๒ ชั่วโมง)
- เศรษฐกิจพอเพียง (๒ ชั่วโมง)
- งานฝีมือต่างๆ (๒ ชั่วโมง)

กลุ่มที่ ๓ วิชาสังคม (ร้อยละ ๒๐) ประกอบด้วย

หมวดวิชาสังคม จำนวน ๓ วิชา ได้แก่

- กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ (๒ ชั่วโมง)
- จิตอาสาเพื่อชีวิตและสังคม (๒ ชั่วโมง)
- การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร (๒ ชั่วโมง)

หมวดวิชาเศรษฐกิจ จำนวน ๑ วิชา ได้แก่

- การออมในวัยสูงอายุ (๑ ชั่วโมง)

หมวดวิชาสุขภาพ จำนวน ๒ วิชา ได้แก่

- โรคเรื้อรังและพบบ่อยในวัยสูงอายุ (๒ ชั่วโมง)
- ข้อควรระวังในการใช้ยา (หลักเบื้องต้น) (๑ ชั่วโมง)

๓. การส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น

๓.๑ ความสำคัญของประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องของคนวัยใดวัยหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของคนทุกวัย ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกหรือการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเยาว์ ยกตัวอย่าง ในโรงเรียนระดับอนุบาล ไปจนถึงอุดมศึกษา การแสดงออกซึ่งประชาธิปไตยที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ การเลือกหัวหน้าห้อง ประธานนักเรียน หรือการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่คณะกรรมการนักศึกษา เป็นต้น เมื่อเราเติบโตเข้าสู่วัยทำงานก็จะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งในระดับชาติและการเมืองท้องถิ่น เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ เพียงแต่รูปแบบการมีส่วนร่วมทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ประชาธิปไตยยังคงเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อาทิ การใช้สิทธิในฐานะพลเมืองเพื่อเสนอความต้องการด้านนโยบายเพื่อผู้สูงอายุ ก็ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยของประเทศไทย หรือการรวมกลุ่มจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มผู้สูงวัยเพื่อประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สาธารณะก็ถือเป็นการแสดงออกที่ดีที่ผู้สูงอายุจะกระทำภายใต้หลักนิติธรรมในระบบประชาธิปไตยเช่นกัน

๓.๒ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ใหม่หรือให้เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

๑. มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เปนปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

๒. มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจรวมกันในหมู่คณะกรรมการ หรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกเชื่อมโยงความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

๓. มีส่วนรวม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรวมกันดำเนินงาน

๔. มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ได้ ๒ ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียน ผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

๕. มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเอง และสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

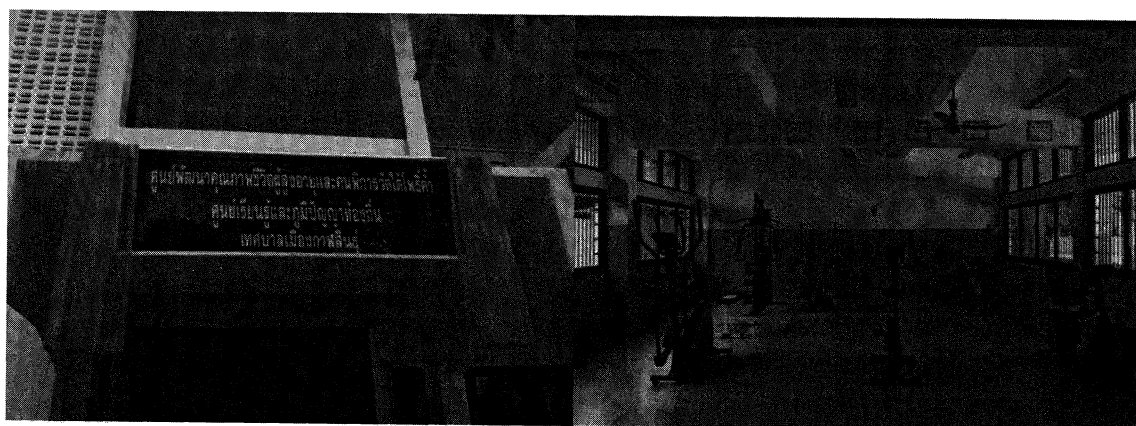
๖. มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะผลักดันให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

๓.๓ กรณีศึกษาตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

จากการค้นคว้าด้วยตนเองพบตัวอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุได้เป็นที่ประจักษ์ยอมรับแก่สาธารณชน จึงขอนำมากล่าวถึงเพื่อทราบวิธีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์^๑

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งภายใต้การนำของนายจรรุวัฒน์ บุญเพิ่ม นายกเทศมนตรีเมืองกาฬสินธุ์ ได้เตรียมความพร้อมรับมือ “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเป็นรูปธรรม และฉายภาพความสำเร็จแล้ว

^๑ สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. เปิดตัวแบบ 'โรงเรียนผู้สูงอายุ' กาฬสินธุ์ พัฒนาสุขภาพจิต -กาย คนสูงวัยใช้ชีวิตเต็มศักยภาพ. ที่มา<<https://www.hfocus.org/content/2018/07/16056>>

จากการสำรวจประชากรในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ช่วงอายุ ๑ - ๑๐๐ ปี พบว่า มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๓๙,๗๖๓ คน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุ ๔,๔๕๖ คน หรือคิดเป็น ๑๑.๒% นายกเทศมนตรีเมืองกาฬสินธุ์ ได้เริ่มต้นจากการเชิญประธานชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน ๑๓ แห่ง มาประชุมหารือเพื่อวางแนวทางการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งจัดให้มีการประชุมประชาคม เพื่อสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือจากคนในพื้นที่

ผลสัมฤทธิ์จากการประชุมดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุให้ความสนใจเข้าร่วมกว่า ๒๐๐ คน นำมาซึ่งข้อตกลงที่จะขับเคลื่อนงานร่วมกันในนาม “โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ดำเนินงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ และเป็นองค์กรการกุศลที่ไม่แสวงหากำไร นายกเทศมนตรีเมืองกาฬสินธุ์ กล่าวว่า เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้ทำหน้าที่เสนอแนวคิด ส่งเสริมการขับเคลื่อนงานของประชาชน และเป็นหน่วยประสานงานอำนวยความสะดวกเท่านั้น โดยในช่วงเริ่มต้นได้จัดกิจกรรมพาคณะผู้สูงอายุไปศึกษาดูงานโมเดลต้นแบบชุมชนผู้สูงอายุเข้มแข็งที่จังหวัดเลย ขณะเดียวกัน ได้อำนวยความสะดวกพื้นที่อาคารเทศบาล สำหรับใช้เป็น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” และอุดหนุนทุนดำเนินการให้โรงเรียนจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

สำหรับการบริหารจัดการนั้น “ผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อนงานเองทั้งหมด” ปัจจุบันมี “ลำใย พิมพะนิตย์” ข้าราชการเกษียณบำนาญ เป็นครูใหญ่ ทำงานร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงานและขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยทุนดำเนินการมาจากการลงขันของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงการเสนอโครงการของบประมาณจัดกิจกรรม จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และจากหน่วยงานอื่นๆ ด้วย

ในส่วนของ “หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน” นั้น ได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการสำนักการศึกษา และกลุ่มข้าราชการเกษียณบำนาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาช่วยออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ แนวทางป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ การดูแลสุขภาพกายและใจอย่างถูกวิธี ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสังคมผู้สูงอายุที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แข็งแรง

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เปิดสอนทุกวันพฤหัสบดี โดยช่วงเช้าเป็นกิจกรรมอภิชนทานาการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ ช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมเชิงวิชาการตามหลักสูตร ส่วนวิทยากรได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม อาทิ การฝึกสมาธิ อานาปานสติ การแสดงธรรมเทศนา โดยพระสงฆ์ หรือการเปิดหน่วยให้บริการและฝึกปฏิบัติการทำกายภาพบำบัด โดยเจ้าหน้าที่กายภาพบำบัดของโรงพยาบาล และการบรรยาย เรื่องสิทธิสุขภาพ จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) รวมถึง การสอนรำไทย และการเต้นลีลาศ โดยที่มหาวิทยาลัยจากวิทยาลัยนาฏศิลป์

รูปธรรมความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ คือ ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น โดยประเมินผลจากผลการตรวจสุขภาพก่อนเข้าเรียนกับผลสิ้นปี พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายแข็งแรงและมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ระดับความเสี่ยงที่เกิดจากโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมัน ลดลง มีความสุขกับการเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ อย่าง องค์กรการกุศล สภากาชาดจังหวัด สภากาชาดจังหวัด เช่น จัดแสดงรำวงพื้นบ้าน บรรยายองค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้รับเสียงสะท้อนจากคนในครอบครัวว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนทุกวันพฤหัสบดี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ส่งผลงาน “โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” เข้าประเมินรางวัลธรรมมาภิบาลการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ ได้รับเงินรางวัลจำนวน ๓๕๐,๐๐๐ บาท จึง

นำเงินมาใช้พัฒนาอาคารเรียนหลังเก่าให้เป็น “ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการ” แบบครบวงจร เนื่องจากผู้สูงอายุมีหลายกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยติดเตียง ที่ต้องจัดเจ้าหน้าที่ลงเยี่ยมบ้านและให้การรักษาต่อไป อาคารหลังนี้ นอกจากใช้เป็นอาคารเรียนของผู้สูงอายุทุกวันพฤหัสบดีแล้ว ยังเปิดให้บริการ ห้องประชุม ห้องฟิตเนส ห้องสมาธิ ห้องเสริมสวย และห้องคาราโอเกะ ด้วย โดยเปิดให้บริการทุกวัน

ผลการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ได้รับการกล่าวขานสู่สังคมในวงกว้าง นำไปสู่การเป็นโมเดลโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเปิดพื้นที่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่นำไปสู่การเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ได้อีกด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นคลังภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อใช้สืบทอดให้กลุ่มคนรุ่นหลังได้ในอนาคต นับเป็นความสำเร็จ ภายใต้การเอาใจจริงเอาใจของผู้นำ และความร่วมไม้ร่วมมือของคนในพื้นที่ เป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่ง

๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองลาน จังหวัดกาญจนบุรี^๗

โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านหนองลาน ถือเป็นต้นแบบโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการจัดการที่ดี มีหลักสูตรการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารทั้งความรู้เชิงวิชาการและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ให้การสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาต่อยอด การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้กรอบข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานและหลักสูตรการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องเหมาะสม

นายนราธิป สุภาราญ รองนายกเทศมนตรีตำบลหนองลาน และ รอง ผอ.โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลาน กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านหนองลาน มีหลักการบริหารมุ่งเน้นการปฏิบัติงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเป็นการทำงานร่วมกันในรูปแบบ “บวร” และใช้ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง โดยได้นำแนวทางการจัดการหลักสูตรของนักวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มาปรับให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีรายวิชาที่เปิดสอน แบ่งเป็น ๓ ภาควิชา ได้แก่ ๑.ภาควิชาการศึกษา ศีลธรรม หน้าที่พลเมือง ๒. ภาควิชาตามอัธยาศัยเน้นโภชนาการ ภูมิปัญญา (ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแพทย์แผนไทย) ๓.ภาคกิจกรรมสังคม เน้นกิจกรรมนันทนาการ โดยยึดแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑.ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ คือความรู้ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต ส่วนที่ ๒.ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ เช่น การดูแลสุขภาพสุขภาพ และ ส่วนที่ ๓.ความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ มาจากความต้องการของผู้สูงอายุเอง

^๗สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. สสส. ชูต้นแบบ “โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านหนองลาน” ที่มา <<https://www.thaihealth.or.th/Content/36110>>

นอกจากนี้ยังมีการนำหลักสูตรการดูแลสุขภาพ “โรคความดันโลหิตสูง” มาทดลองใช้เป็นระยะเวลา ๔ เดือน ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของนักเรียนผู้สูงอายุได้ และเกิดการทำงานร่วมกันกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งทั้ง ๓ ส่วนจะเป็นการกำหนดทิศทางของหลักสูตร คือ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม และเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อเสริมทักษะให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี เกิดการพัฒนาความสามารถทางสังคม สามารถควบคุมตนเองได้ ทำสิ่งที่ปรารถนาตามศักยภาพของตน ทำประโยชน์ให้สังคมและสามารถสร้างอาชีพเสริมได้ ซึ่งผลสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุฯ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น **ครบทั้ง ๕ มิติ คือ กินอิ่ม นอนอุ่น สุขใจ มีรายได้ ปลอดภัยจากโรคและอุบัติเหตุในครัวเรือน** คือ ๑.มีสุขภาพกายและจิตดีขึ้น ๒. รู้สึกถึงการมีคุณค่าในชีวิต ๓. การมีทักษะและความรู้ด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ๔.มีอาชีพเสริม นำไปสู่การสร้างรายได้ ซึ่งสร้างความมั่นคงในชีวิต และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในช่วงวัยของผู้สูงอายุ รวมถึงการที่ผู้สูงอายุมาโรงเรียนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กัน มีเพื่อน มีสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทั้งในวัยเดียวกัน และต่างวัยได้เป็นอย่างดี

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โรงเรียนผู้สูงอายุ ถือเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมและหลักสูตรที่โรงเรียนผู้สูงอายุกำหนดไว้ สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในส่วนของมาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ในส่วนของมาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังเห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการอยู่นี้ ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้ทุกคน ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส และไม่มีความพร้อมที่จะเดินทางมาร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมภายในโรงเรียน ดังนั้นจะขอให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนากิจการของโรงเรียนผู้สูงอายุที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น โดยควรบูรณาการร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมที่ไม่แสวงหากำไร เช่น มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอาจมีการจัดยานพาหนะอำนวยความสะดวก หรือจัดหาสถานที่ที่ผู้สูงอายุสามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมได้โดยสะดวก ก็จะช่วยให้การรวมกลุ่มมีความต่อเนื่องและได้รับความร่วมมือ ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนผู้สูงอายุกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎหมาย

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖

สารสนเทศจาก World Wide Web

กรมสุขภาพจิต. ก้าวอย่างของประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ.

ที่มา <<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>>.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุง

ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒. ที่มา <<http://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766>>.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. ที่มา <<http://www.dop.go.th/th/know/5/197>>.

สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. เปิดตัวแบบ 'โรงเรียนผู้สูงอายุ' กาฬสินธุ์ พัฒนา
สุขภาพจิต -กาย คนสูงวัยใช้ชีวิตเต็มศักยภาพ. ที่มา<<https://www.hfocus.org/content/2018/07/16056>>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. สสส. ชุดต้นแบบ “โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านหนองลาน”
ที่มา <<https://www.thaihealth.or.th/Content/36110>>